

ság vastag rétege alatt rejtőző igazság felkutatása.“

Azok, akik szeretik az igazságot és nem riadnak vissza annak összetettségtől, ellentmondásaitól, nem mindig könnyen értelmezhető ornamentikájától, kedvüket lelhetik ebben az Aretino-életrajzban. Senkiben sem őt festőiben testet a cinquecento Olaszországa, mint éppen Aretinóban. Ez a plebejus egyenrangú félként áll a pápák és a uralkodók elé; a kereszténység és a pogányság éppen úgy találkozik szellemében, mint erkölceiben. Könnyen csap át kétségbeesett szenvedélyből gőgös kicsapongásba; sohasem érzi magát inkább erkölcsösnek, mint amikor pornográfiával vádolják. Aretinot, a legmegkapóbban nagy barátja, *Tizian* határozta meg, aki „az irodalom condottiere“-jének nevezte. Aretino, a modern újságírás tulajdonképpeni megalapítója, de nemcsak az első időszaki sajtóterméket szerkesztette, hanem az első reklám szerződések is. Amint látjuk, Dublin megvilágításában eltűnik kortársainak „isteni Aretinoja“, éppen úgy, mint az álszemérmes történészek pornográfusa s megjelenik, két karrikatura helyett, az ember, az író, aki tülön túl emberi s korának túl hú fia volt ahhoz, hogy ne mondjon ellent önmagának.

EVE CURIE: MADAME CURIE. (Franciaul: NRF, Paris 1938; magyarul: Révai Testvérek, Budapest.)

Marie Curie és Pierre Curie életrajza a Curie házaspár legfiatalabb leányának tollából semmiképp sem sorolható a műalkotások, ugyanakkor azonban a divatos életrajzok közé sem. Értéke — nagyszerű tárgya; két zseniális tudós magán életének és közpályájának meleg, meghitt rajza s a szerző ihlete, amivel tárgyát az olvasó elé emeli.

A könyv sulypontja az asszony életének elmondása. Nem azért, mint ha édesanyja sulyát és szerepét tulbecsülné a szerző apjával szemben, hanem mert Curiene élete bonyolultabb, teli váratlan és mély, nem egyszer sulyos lírai fordulókkal, nem is említve, hogy az asszony időben és hatásban is tul élte férjét, aki egy ostoba baleset következtében meglehetősen korán elpusztult. A könyvben a legszebb: a két ember összehasonlításának átértékelése. A pompás és „sikerült“ házasság képe, amely ebben a beszámolóban valóban — áldott. Külön karakteriológiai elemzést érdemelne ennek a házasságnak az elemzése. Két, természetesen, magatartásra teljesen azonos ember; de olyan fokon ezekben a tulajdonságokban, amik már teljesen kizárják, sőt kihívják egymást. S azonkívül: két teljesen különböző származási környezet (az asszony lengyel, a férfi francia) s mégis. — A két ember még az utódaiban is páratlanul pompás két emberpéldány. A rossz élet és a rossz összefüggések ilyen emberek szemléletkor pillanatnyi felmentésben részesülnek.

HERMANN STEINHAUSEN: DIE ZUKUNFT DER FREIHEIT
(Europa Verlag, Zürich)

A rokonszenves könyv tárgya: napjaink. Tártyilag Spengler, Rathenau, Jasper, Jünger ismeretes főkönyvei sorába tartozik s végső soron, említettekkel együtt Nietzsche nihilizmusából táplálkozik. Közös ezenkívül említettekkel a leírás, a valóság, amivel *mindent* megérteni s megragadni vél. Mindenesetre: mester a modern élet átértésében, illetve leírásában. Szikrázó életösszefüggés felismerései mindig költőre, mindig filozófusra vallanak. Különben mély óhaja, hogy a világ ne legyen totális, se államilag, se egyébként. Ez az a pont, ahol elválík a hagyományos értelmiségi típustól. A valóságot korántsem fogadja el úgy, ahogy rákényszerül ma az emberre s mert a szellem munkása mást nem tehet:

értelmezi, átérti, átvilágítja. Az európai értelmiségiek tacitusi *ruere in servitium*-át rajzolja talán a legalaposabban. Kár azonban hogy az értelmiségiek e magatartásában csupán *vereséget* lát bizonyos régi eszmények fénye mellett. — A könyv legértékesebb fejezete „Az értelmiségiek helyzete a modern világban.“ Ez a fejezet különben a könyv központi kérdése szempontjából is a legjelentősebb.

PETER JILEMNICKY: KOMPAS V NÁS (A lélek irányítúje).
Družstevní práce. Praha 1938.

Az emberi boldogság kérdése gyakran visszatérő témája az irodalmi alkotásoknak. Jilemnicky, a csebbe ojtott neves szlovák író legújabb magyszabású munkájában is ezt a kérdést vetette fel. Jilemnicky, a kérdés megiejejtethetlenné tünése következtében rendkívül izgalmas és éppen ezért csabító munkára vállalkozott. De már eleve leszögezhetjük: jól oldotta meg. A regény Jilemnicky eddigi alkotásainak csúcsteljesítménye. Benne van alkotóerejének minden előnyös oldala, de benne találjuk eddigi műveinek jóformán valamennyi témáját és motivumait is.

A *Kompas v nás* lényegében amolyan szintézis a társadalmi valóság összefoglalására. Jilemnicky itt teljesen eltávolódott a realiztikus regény hagyományos formájától. Áttörte a hagyományos kereteket, hogy a társadalmi változásokat és történéseket a legkisebb területre sűrítse. Az olvasót elviszi a hósipkás kaukázusi hegyek tövébe és az ázsiai sivatagokra, majd visszatér a tátraalji szlovák faluba s hűen ábrázolja, hogy élnek az emberek itt és ott, hogy szeretnek és hogy küzdenek, harcolnak a kenyérért az elemi és társadalmi erőkkel szemben. Első könyvében (*Vítazny pád* — Győzedelmes hullás) Jilemnicky a szegény kiszucvai falu életét jelenítette meg, balladás felfogásban, anélkül, hogy a társadalmi jelenségek gyökeréig hatolt volna. Következő művében (*Zunja-cukrok* — Visszhangzó léptek) az új Oroszországban élő szlovák telepesek sorsáról rajzolt realiztikus s a társadalmi hatóerőket kidomborító képet, élményei alapján, amiket mint a szlovák telep tanítója szerzett az Unióban. A *Pole neorané* (Felszántatlan föld) és a *Kus cukru* (Egy szem cukor) oldalain ismét visszatér a szlovák valósághoz, s különösen utóbbi regényében, a társadalmi realizmus eszközeivel vázolja fel a szlovákszkói cukorrépvidék ipari és agrármélyrétegének és öntudatos értelmiségeinek küzdelmes harcát a kenyérért és emberibb életkörülményekért.

A *Kompas v nás*-t tulajdonképpen keretes novellák gyűjteménye, melyeket csupán a közös gondolat és beszélgetés szájai fűznek össze. Jilemnicky a Kaukázusban barangol, ahol rábukkan régi barátjára, Csermenre. Filozófiai mélységű beszélgetésbe elegyedik barátjával, annak atyjával, Kazbekkel s Toto apóval. A boldogság kérdését boncolgatják s akárcsak az Ezerégyéjszaka meséiben egyszerű és bonyolult emberi sorsokról mondanak érdekes történeteket. A közbeszótt beszélgetések során megállapítják, hogy az emberi boldogságot tudatosan kell megteremteni s a boldogság előfeltétele a munka, a föld és a felebaráti szeretet. Az egyik közülük a régi gruzinok és oszetinek háború előtti, háború alatti és az új életviszonyok közötti életéről számol be, a szerző pedig kedves, szívéhez nőtt, szűkebb pátriájáról, a kiszuca vidékéről és az interhelpi szlovák telepesekről mond el érdekes történeteket. Valamennyi elbeszélésből kidomborodik az ember szívós küzdelme a boldogságért, kenyérért és földje, hazája iránti nagy-nagy szeretete. A könyv hat egyenlőtlen részre oszlik. A szerző történetei a leghosszabbak, a többieké rövidek, de telve az orosz lélek lírai hevületével és hangulatá-